

KUZHEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE TURİZM PLANLAMASI VE POLİTİKASI..

Turizmde planlama - politikalar ve KKTC turizm sektörü

DR. M. ALTINAY
DR. H.A. BİÇAK
DR. H. ALIPOUR

I. GİRİŞ

Ekonomik faaliyetlerin anahtar kavramı planlama olmakla beraber, planlama kavramı turizm endüstrisinin özel nitelikleriyle uyumlu olmalıdır.

Turizm, dünyadaki genel ekonomik durgunluğa rağmen büyüyen tek sektör konumundadır ve yirmibirinci yüzyılda da büyüyeceğine ilişkin göstergeler vardır. O halde iyi hazırlanmış ve seçilmiş planlama stratejilerine gereksinim vardır. Turizmin içerdiği farklı etkenler planlamaya dayalı politika uygulamalarını zorunlu kılmaktadır. Turizmin kapsamı ve karmaşık yapısı, turizmin olumlu ve olumsuz etkileri, konaklama ve çevrenin korunması bu etkenler başında gelmektedir.

Turizmin, çok sayıda insanın sürekli ve geçici seyahati ve konaklama imkanları olarak tanımlarsak, konunun karmaşıklığı yanında aktif ve sürekli planlama gereği ortaya çıkar. Yıllardır, turizmin gelişme sürecinde, sadece olumlu etkileri konu edilmiştir. Turizmin olumsuz etkileri gündeme gelmeye başladıkça turizm endüstrisinin gelişmesine yönelik tehditler artmaya başlamıştır. Söz konusu olumsuz etkilerin giderilmesi bir plan ve program çerçevesinde yürütülmelidir. Konaklama ve çevre turizmin temel dayanaklarıdır. Çevreyi koruma zorunluluğu ve kapasite genel turizm planlamasını gündeme getirmektedir.

Bu çalışmada sözü edilen üç etken çerçevesinde politika ve planlama sorunları, turizme etkileri ve planlama ilişkilerinin önemi vurgulanacak ve politika ve planlama çalışmalarına yön verilmeye çalışılacaktır. Çalışma bu çerçevede Kuzey Kıbrıs turizm sektörünü ele alarak oradaki uygulamalara da yer vermektedir.

II. TURİZM PLANLAMASINDA DİKKAT EDİLECEK BAZI NOKTALAR

Bir önceki bölümde belirtildiği gibi turizm sektöründe başarılı olabilmek için politikaların belirlenip bu politikalar çerçevesinde plan yapılması kaçınılmazdır. Ancak üretilen politikaların ve yapılan planların başanlı olabilmeleri için bazı önemli hususların gözönünde tutulması gerekmektedir. En etkili politikalar ve bu çerçevede yapılan en iyi planlar bile aşağıda sözü edilen unsurları içermiyorsa, istenileni vermesi beklenemez.

Politikaları belirleyenler ile planları yapanlar ve bunları uygulayanlar arasında organik bir bağın bulunması ve bu üç kesimin sürekli işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. Merkezde belirlenen politika ve bu doğrultuda yapılan planlardan, turizm bölgesinde turisti ağırlayan kesimin habersiz olması en büyük eksikliklerdir. Yapılan bazı çalışmalar Türkiye'de merkez'de politika belirleyen ve plan yapan kesim ve uygulayıcı durumunda olan bölgeler arasında bağın kopuk olduğuna işaret etmektedir.

Başta Dünya Turizm Organizasyonu (WTO) olmak üzere birçok akademisyen turizm planlaması ve politikaları üzerine modeller hazırlamaktadırlar. Söz konusu modellerin birçoğu kalkınmış ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına uygun olarak hazırlanmış olmaları nedeniyle gelişmekte olan ülkelere uygulanmaları güçtür. Kalkınmakta olan ülkelere yönelik turizm plan ve politikalar ise ilgili ülke özelliklerini yeterince içermemeleri nedeniyle uygulanabilirlikleri kısıtlıdır. Bir ülkede çizilen turizm politikalarının ve bu doğrultuda yapılan planların, başarılı olabilmeleri için genel prensipler yanında o ülkenin özel koşullarını da göz önüne

ABSTRACT

TOURISM PLANNING AND POLICY AND TOURISM INDUSTRY IN NORTHERN CYPRUS

In this study, the problems of tourism policy and planning, its effectiveness to the tourism industry, and the importance of relations related to the planning are emphasized. And it is also aimed that to be directed towards tourism policy and planning studies. Besides these, the study indicates the tourism industry in Northern Cyprus as well as the tourism policy and planning operations in that country.

Dr. M. Altınay-Dr. H.A. Bıçak-Dr. H. Alipoor, Eastern Mediterranean University, School of Tourism and Hotel Management, Gazimagusa, Northern Cyprus, Mersin 10, Turkey.

Dr. M. Altınay, Dr. H.A. Bıçak, Dr. H. Alipoor, Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde öğretim üyesidir.

*Yayınlanan makale, V. Ulusal Turizm Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

alması gerekmektedir. İlgili ülkelerin coğrafi, sosyal, tarihsel, kültürel ve ekonomik gerçeklerini hesaba katılmadan çizilen politikaların ve yapılan planların başarılı olması beklenemez.

İşbirliği içerisinde olması gereken diğer iki kesim ise, devlet sektörü ile özel sektördür. Ülke turizm politikaları çizilirken ve planlar yapılırken özel sektörün görüşlerinin alınmasının ötesinde sıkı bir işbirliği gerekmektedir. Aksi halde çizilen politika ve planların başarıya ulaşması beklenemez.

Turizm sektörünün başarıya ulaşabilmesi için çizilen politikaların ve bu doğrultuda yapılan planların aşağıda kısaca belirtilen konulara gereken önemi göstermesi ile mümkündür.

1. Turizm olgusunda şahsi ve maddi çıkarların ötesinde halkın çıkarlarının da gözetilmesi gerekir.

2. Yapılan planın dinamik, ileriye dönük, uygulanabilir dengeli ve sürekli (sustainable) olmasına dikkat edilmelidir.

3. Rakamsal analizlerle turizm olayının üretim, ithalat ve istihdama olumlu etkileri hesaplanırken, olumsuz etkileri de dikkate alınmalıdır.

4. Ülkenin kaynaklarını göz önüne alınarak gerçekçi planlar yapılmalıdır. Kapasitesinin üzerinde turist kabul edilmemelidir.

5. Politika ve planların neticeleri çeşitli uygulama safhalarında gözden geçirilmeli ve gerekli hallerde politika ve planlar revize edilmelidir.

6. Turist ile yakın ilişkide olan halkın çeşitli yöntemlerle eğitilmesi ve doğabilecek olumsuzlukların önlenmesi politika ve planların başarısı için gereklidir.

7. Altyapının gereken düzeye çıkarılması ve işletim etkinliğinin sağlanması turizm sektörüne başarı için önemli unsurlardır.

III. TURİZMİN KKTC EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE PLAN ÇALIŞMALARI

KKTC'de turizm, döviz gelirlerine etkisi ve ödemeler dengesine katkısı, gelir artışı ve istihdam yaratması, inşaat, ticaret, tarım ve sanayi gibi sektörlerin gelişmesine yardımcı olma özellikleri ile kalkınmada öncelikli potansiyel bir sektör konumundadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) turizm ekonomisi göstergelerine bakıldığında yaratılan katma değer ve (GSYİH) pay açısından turizm sektörü 1977-1986 döneminde dalgalanmalar göstermiş, ancak 1987 yılından itibaren (1991 hariç) daha istikrarlı bir gelişme tablosu çizmiştir. Ancak sabit fiyat bazında turizm sektörünün GSYİH'daki pay rakamlarının belli oranları aşmadığı gözlemlenmiştir

Diğer yandan GSYİH rakamlarının sadece turizm sektöründeki direk etkileri kapsadığını, turizmin sektörlerarası özelliği nedeniyle dolaylı ve uyarılmış etkileri içermediği de göz önünde tutulmalıdır.

KKTC'nin kıt kaynaklara, kısıtlı üretim olanaklarına, sınırlı iç piyasa ve işgücüne dayanan ada ekonomisine sahip olması, diğer küçük ülke ekonomileri gibi hizmetler sektörünü ön plana çıkarmaktadır. Turizm sektörü yıllar boyu açık veren dış ticaret dengesinin kapanmasına da en büyük etken olmuştur. 1977 yılında 57.1 milyon ABD \$'ı olan dış ticaret açığının %52.9'u net turizm gelirleri ile karşılanırken bu oran 1982 yılında %33.8, 1987 yılında %62.4 ve 1992 yılında %55.3 olmuştur. KKTC'ne gelen turist sayısı ve dolayısı ile elde edilen net turizm geliri ile doğru orantılı olarak yükselen bu oran, aynı zamanda dışalım miktarının büyüklüğü ve sektörlerin dışbağımlılığına da sıkı sıkıya bağlı bulunmaktadır.

Turizm sektöründe mevcut potansiyelin idamesi ve geliştirilmesine yönelik harcamalarla, sektöre yeni kazandırılan kaynaklar için yapılan harcamalar 1977-1992

Toplumun yapısı ile turizmi geliştirmenin ilgili topluma potansiyel etkileri (ekonomik, sosyal ve kültürel) belirlenmelidir.

yılları arasında 1977 sabit fiyatları ile toplam 312.7 milyon TL. olmuştur (Cari fiyatlarla toplam 45,167.0 milyon TL). Gerçekleştirilen toplam sabit sermaye yatırımlarının 180.2 milyon TL'lik kısmı kamu (%57.6) ve 182.5 milyon TL'lik kısmı da (%42.4) özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir. 1988 yılına kadar düşük oranlarda seyreden özel sektör yatırımları 1988'den itibaren, Turizm Endüstrisi Teşvik Yasası'nın da etkisiyle yükselmeye başlamıştır.

Turizm sektörü emek-yoğun bir sektör olması dolayısıyla çok önemli bir istihdam alanıdır. Gayri safi milli hasılaya olan katkıları nedeni ile de genel istihdam düzeyini olumlu yönde etkilemektedir. Gastronomi, konaklama, seyahat acenteleri, ulaştırma gibi doğrudan turistik mal ve hizmet sunan işletmelerde yaratılan istihdam olanakları artan turist sayısına paralel olarak artmakta ve dolayısıyla hem doğrudan istihdam hem de dolaylı istihdam kapasitesi yaratılmaktadır. 1977 yılında yaratılan toplam istihdam 1302 kişi iken bu rakam, 1982 yılında 1435'e, 1987 yılında 2121'e yükselmiş ve 1992 yılında 4089'a ulaşmıştır.

1. Birinci Beş Yıllık Plan Dönemi (1978-1982)

KKTC'de 1978 yılında planlı döneme geçilmiş ve birinci beş yıllık kalkınma planı 1978-1982 yıllarını kapsamıştır. Planın en önemli özelliklerinden birisi pazar ekonomisi stratejisini seçmiş olmasıdır. Bu dönemde KKTC'nin iklimi, tarihi ve doğal zenginlikleri, coğrafi konumu ile turizm potansiyelinin varlığı tesbit edilmiş ve turizm politikaları daha fazla kapasite arttırımı ve pazarlama konularında hedefler belirleyerek o yönde çalışmalar yoğunlaştırılmıştır. Birinci beş yıllık kalkınma planının turizm sektörü ile ilgili diğer önemli hedefleri ise aşağıda yer almaktadır.

1. Muhtelif ülkelerden artan sayıda turist çekilmesi,
2. Konaklama tesislerinde ortalama kalış süresinin uzatılması,
3. Mevsimsel dalgalanmaların önlenmesi,
4. Turizm gelirlerinin artırılması,
5. İç turizmin geliştirilmesi,
6. Kitle turizmine yönelmesi,
7. Etkin pazarlama ve tanıtma faaliyetlerinin yürütülmesi,
8. Turizme yönelik eğitim sisteminin düzenlenmesi,
9. Yatak kapasitesinin artırılması.

2. Ara dönem (1982-1987)

15 Kasım, 1983 yılında KKTC'nin ilanı ile gerek Cumhuriyetin kurulması ve gerekse dış politik konuların yoğunluğu, 1983 yılını takip eden 4 yılın yıllık programlar ile geçilmesini zorunlu kılmıştır. İkinci beş yıllık kalkınma planının 1988 yılında yürürlüğe girmesine kadar bu ara dönemde de bazı yıllık hedefler belirlenmiş ve bunlara ulaşmaya çalışılmıştır. Ancak birinci beş yıllık kalkınma planında olduğu gibi ara dönemde de belirlenen hedeflere ulaşabilmek için herhangi bir uygulama planından söz etmek mümkün değildir.

Bu dönemde belirlenen hedeflerin yanında ulaşım sorununun çözülmesi gelmiştir. Diğer hedefler ise personel standardının yükseltilmesi, potansiyel ülkelerde pazarlama faaliyetlerinin artırılması, yabancı girişimcilerin turistik yatırım yapmalarının teşvik edilmesi ve yasal düzenlemelerin yapılması olarak belirlenmiştir.

3. İkinci Beş Yıllık Plan Dönemi (1988-1992)

İkinci beş yıllık kalkınma planında belirlenen hedeflere bakıldığında ilk kez hizmet kalitesinin artırılması vurgulanmaktadır. Söz konusu planda sıralanan diğer hedefler ise aşağıda yer almaktadır;

Turizm kalkınma planlarının genel ekonomik kalkınma planı çerçevesinde düşünülmesi ve uyumlu olmasına dikkat edilmelidir.

1. Turizm dalında faaliyet gösteren kuruluşlar ile dış ülkelerdeki seyahat acenteleri arasında sıkı bir işbirliğinin kurulması ve turizmi teşvik uygulamalarının geliştirilmesi,

2. Üçüncü ülkelerden gelen turist sayısının artırılması,

3. Avrupa ve Orta Doğu ülkelerine direk ulaşım imkanlarının sağlanması yönünde Avrupa'ya uçak, TC'ye ve yakın ülkelere feribot seferlerinin başlatılması,

4. Hizmet kalitesinin yükseltilmesi,

5. Tanıtma faaliyetlerinin hızlandırılması,

6. Fiyatların rekabet edebilir düzeyde tutulması.

4. Üçüncü beş yıllık plan dönemi

Üçüncü beş yıllık plan döneminde açığa çıkan en önemli hedef doğa, tarih, kültür ve çevre varlıklarının korunması olarak belirlenmiştir. İlk kez turizm master planının yapılması ve diğer önemli yasaların çıkartılması ciddi bir şekilde ele alınmıştır. Ürün farklılaşmanın önemine değinilen plandaki diğer hedefler ise aşağıda verilmiştir.

1. Turizmin sezonunun yaygınlaştırılması ve geceleme sayısının artırılması,

2. Turizm gelişme hedeflerine göre eğitim planlamasının yapılması,

3. Uluslararası turizm kuruluşları ile ilişkilerin geliştirilmesi,

4. Turizm hizmetlerinin pazarlamasında ve tanıtımında özel kamu sektörü işbirliğinin sağlanması,

5. KKTC'ne turist gönderen başlıca ülkelerde turizm bürolarının açılması ve tur operatörleri ile işbirliğinin sağlanması,

6. Yatak kapasitesini arttırmak için, konut ve ev pansiyonculuğunun teşvik edilmesi.

IV. SONUÇ

Görüldüğü gibi I., II. ve III. beş yıllık planlarda, ortaya konulan ilke, amaç ve hedefler, gerçek bir master plan anlayışından yoksundur. Yirmi yılda yapılması gerekenler yapılmamıştır. Geç de olsa erken bir zamanda master planının süratle hazırlanması şarttır. Halen bu doğrultuda bir çalışma başlatılmış durumdadır. Hazırlanacak olan bir master planının içermesi gerektiğine inandığımız temel unsurlar şunlar olmalıdır;

1. Toplumun yapısı ile turizmi geliştirmenin ilgili topluma potansiyel etkileri (ekonomik sosyal ve kültürel) belirlenmelidir. Diğer bir anlatımla, toplumun sosyal taşıma kapasitesi saptanmalıdır.

2. Toplumun her düzeyde katılımı sağlanmalıdır,

3. Toplum ve planlar arasında formal ve informal iletişim gerçekleştirilmelidir,

4. Toplum turizmin etkileri konusunda eğitilmelidir. Turizmin olumlu ve olumsuz yönleri halka anlatılmalı ve halk bu konuda bilinçlendirilmelidir,

5. Toplumun turizm alanındaki gelişmeleri sindirebilmesi için turizm alanındaki gelişmelerin aşırıya kaçınmasına dikkat edilmelidir,

6. Turizm pazarlaması iyi bir araştırmanın sonuçlarına dayandırılmalıdır. Hitap edilecek turist yapısı, turisti cezbeden hususların belirlenmesi, sunulan hizmetin kalitesinin ve maliyetinin hesaplanması v.b. hususların araştırılması ve bu doğrultuda uygun promosyon ve pazarlama teknikleri uygulanması gerekmektedir,

7. Turizm kalkınma planlarının genel ekonomik kalkınma planı çerçevesinde düşünülmesi ve uyumlu olmasına dikkat edilmelidir. Pazar ve ürün çeşitliliği yanında sektörel değerlerin de korunmasına özen gösterilmelidir,

Toplumun turizm alanındaki gelişmeleri sindirebilmesi için turizm alanındaki gelişmelerin aşırıya kaçmamasına dikkat edilmelidir.

8. Turistik yatırımların bir fiziki plan çerçevesinde yapılması şarttır. Bu çerçevede yapılacak yatırımların yatırım ve taşıma kapasitesi yanında doğal kaynaklarımızı, ekolojik, sosyal ve kültürel değerlerimizi olumsuz yönde etkilememesine dikkat edilmelidir,

9. Hedef alınan turist gruplarına ülkenin sosyal kültürel ve ekonomik şartları hakkında bilgi verilmeli ve toplumun hassas olduğu konular vurgulanmalıdır,

10. Turizm planlamasına süreklilik kazandırmak için uygulama ve sonuçların devamlı izlenmesi sağlanmalıdır. Bu doğrultuda hedef pazarın yakından izlenmesi, ekonomik kültürün takip edilmesi, rakip ülkeler karşısındaki rekabet gücünü etkileyen faktörlerin iyileştirilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması v.b. konuların takip edilmesi zorunludur. □

KAYNAKÇA

Milli, R. C. (1990), *Tourism: The International Business*, Printice-Hall International Editions, Singapore.

World Tourism Organisation (1993), *Round Table on Beyond the Year 2000 Tourism Trends and Challenges*, 10th General Assembly, Bali, Indonesia.

(1993), *Round Table on Planning for Sustainable Tourism Development*, 10th General Assembly, Bali, Indonesia.

Gunn, C. A. (1988), *Tourism Planning*, Second Edition, Taylor and Francis Ltd., New York.

State Planning Organization, Prime Ministry (TFSK) (1979), *The Five Year Development Plan (1978-1982)*, State Printing House, Nicosia.

(TRNC) (1988), *Second Five Year Development Plan (1988-1992)*, State Printing House, Nicosia.

(1992), *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1993-1997) (Tasan)*, State Printing House, Nicosia.

(1980-1994), *Yıllık Programlar*, Devlet Basımevi, Lefkoşa.

Turizm ve Tanıtma Özel İhtisas Komisyonu (1992), *III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1993-1997)*, Turizm ve Tanıtma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Lefkoşa.

KKTC Merkez Bankası (1994), *Bülten*, No. 22, Lefkoşa.

Turistik yatırımların bir fiziki plan çerçevesinde yapılması şarttır. Bu çerçevede yapılacak yatırımların yatırım ve taşıma kapasitesi yanında doğal kaynakların, ekolojik, sosyal ve kültürel değerlerin olumsuz yönde etkilenmemesine dikkat edilmelidir.

Anatolia Turizm Yayınları Merkezi

yeni dönem kitap fiyatları

1. Genel Turizm: İlkeler - Kavramlar
<i>N. Kozak - M. Akoğlan - M. Kozak</i>	300.000 TL.
2. Otel İşletmeciliği: Kavramlar - Uygulamalar
<i>Dr. D. Denizler - Dr. N. Tetik - M. Akoğlan - M. Yeşiltaş - M. Kozak (Editör: N. Kozak)</i>	330.000 TL.
3. Otel İşletmelerinde Kat Hizmetleri Yönetimi
<i>M. Akoğlan</i>	230.000 TL.
4. Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri
<i>Dr. M. Özdemir</i>	350.000 TL.
5. Anatolia dergisinin her sayısı (eski - yeni)	100.000 TL.

isteme adresi: Anatolia Dergisi, P. K. 589 06445 Yenisehir - Ankara
tel: (0312) 479 10 84